

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Вадима Гетьмана»**

ІВАНОВА АЛЛА СЕРГІЇВНА

УДК 005.21:658.589:621.9.06(043.3)

**СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТЕХНОЛОГІЧНИМ РОЗВИТКОМ
ПІДПРИЄМСТВА
(за матеріалами підприємств верстатобудування)**

Спеціальність 08.00.04 – Економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ 2014

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі стратегії підприємств ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» Міністерства освіти і науки України, м. Київ.

Науковий керівник - доктор економічних наук, професор
Наливайко Анатолій Петрович,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»,
проректор з науково-педагогічної роботи та міжнародних зв'язків, завідувач кафедри стратегії підприємств

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Степанов Олександр Петрович,
Інститут журналістики та міжнародних відносин Київського національного університету культури та мистецтв,
завідувач кафедри міжнародних економічних відносин

кандидат економічних наук, доцент
Зайцева Олена Іванівна,
Херсонський національний технічний університет,
доцент кафедри менеджменту та маркетингу

Захист відбудеться «__25__» грудня 2014 р. о 14-00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д26.006.03 ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за адресою: 03680, м. Київ, проспект Перемоги, 54/1, ауд. 203.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за адресою: 03113, м. Київ, вул. Дегтярівська, 49 г, ауд. 601.

Автореферат розісланий «__21__» листопада 2014 р.

В. о. вченого секретаря
спеціалізованої вченої ради
доктор економічних наук, доцент

Л.М. Ємельяненко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Характерною рисою функціонування й розвитку підприємства в умовах сучасної інноваційної економіки є формування стійкої конкурентної переваги на базі здатностей до швидких оновлень, у тому числі в сфері технологій. Інновації охоплюють усі напрями бізнесу та орієнтують підприємство на безперервний пошук нових технологій в усіх аспектах його діяльності: виробництва продукції, роботи з інформацією, управління та маркетингу. Провідною у забезпеченні доходності і прибутковості підприємства стає роль спеціалізованих технологічних знань. Компанії, що спрямовують достатню суму інвестицій у розвиток НДДКР та застосування їх результатів у створенні нових продуктів, послуг та технологій отримують суттєві переваги у інноваційно-технологічному випередженні конкурентів.

Управлінські запити підприємства в умовах інноваційної економіки характеризуються об'єктивною потребою у ефективному інструментарії розробки та застосування стратегії технологічного розвитку компанії. Сучасні темпи технологічних інновацій обумовлюють актуальність поповнення арсеналу засобів стратегічного менеджменту формалізованою процедурою стратегічного аналізу технологічного середовища, визначення критеріїв оцінки та відбору перспективної технології, що забезпечуватиме основу стійких конкурентних переваг підприємства.

Стратегічні аспекти спрямування технологічного розвитку підприємства відображені в працях зарубіжних вчених: Р.Фостера, Д.Форда, І.Ансоффа, Ж.Морана, Р.Сера, Е.Васконселоса, П.Дюссажа, С.Харта, Б.Романансоти, У.Вертера, Е.Бермана, Дж.Харриса, Р.Шоу, У.Соммерса, Б.Твісса, Дж.Г.Линдхольма, Д.Т.Браунлайя, Д.К.Макбета, Г.Стейсі, У.Ештона та інших. Дослідженню методологічних основ управління технологічним розвитком приділено увагу в роботах російських вчених С.Глазьєва, Г.Голдштейна, Б.Горохова, О.Некрасова, В.Ляско, П.Дубровського, О.Каца, В.Трапезнікова, М.Дворцина, О.Гапоненко, І.Васильєвої, Г.Лобачьової, О.Фоменко та інших. Проблеми визначення перспективних напрямів та оцінки результативності інноваційно-технологічного розвитку на макро- й мікроекономічному рівні досліджуються в працях українських науковців: В.Задорського, Л.Федулової, Ю.Бажала, В.Осецького, С.Захаріна, В.Хаустова, І.Отодюка, А.Наливайка, О.Федоніна, О.Степанова, Н.Рудь, О.Зайцевої, В.Жежухи та інших.

Узагальнення здобутків економічної науки в сфері управління технологічним розвитком дозволяє зробити висновок, що в умовах інноваційної економіки проблемним залишається відшукання способу узгодження напрямів технологічного розвитку компанії з її стратегічними цілями, зокрема з урахуванням результатів галузевих технологічних прогнозів і реальних умов конкуренції.

Актуальність зазначеної проблематики зумовила вибір теми дисертаційної роботи, визначення її мети та логіко-структурної побудови.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано у відповідності до планів науково-дослідної роботи кафедри стратегії підприємств ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за темами: «Стратегія та економічна безпека підприємства» (державний реєстраційний номер 0101U002945), у межах якої автором розроблено методологічні

положення стратегічного підходу до управління технологічним розвитком економічної організації; за темою «Стратегія підприємства у постіндустріальній економіці» (номер державної реєстрації 0111U002621), у межах якої дисертантом розроблено засоби обґрунтування напрямів технологічного розвитку підприємства в умовах інноваційної економіки.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є наукове обґрунтування теоретико-методичних і прикладних аспектів стратегічного управління технологічним розвитком підприємства в умовах інноваційної економіки. Відповідно до мети роботи поставлено та розв'язано такі науково-практичні завдання:

- виявлено теоретичні відмінності у трактуванні категорії «технологічний розвиток» з позицій технологічного менеджменту та стратегічного управління з обґрунтуванням доцільності системного наповнення за критеріями комплексності та цілісності;
- визначено зміст, ключові принципи та базові положення стратегічного управління технологічним розвитком підприємства;
- з'ясовано концептуально-прикладне призначення стратегії технологічного розвитку підприємства;
- встановлено обумовленість показників результативності розвитку ефективністю впровадження технологічних інновацій на підприємствах технологічного типу, у тому числі – в галузі верстатобудування;
- визначено фактори конкурентоспроможності верстатобудівних підприємств в умовах сприятливого та несприятливого зовнішнього середовища, обґрунтовано статус технології як фактору конкуренції в галузі верстатобудування;
- встановлено залежність формування перспективи технологічних інновацій підприємства від характеру макроекономічного та технологічного контексту розвитку галузі;
- обґрунтовано необхідність застосування базових положень управлінської концепції розвитку ядра бізнесу як методологічної основи стратегічного управління технологічним розвитком підприємства;
- розроблено концептуальну модель та методичний інструментарій стратегічного управління технологічним розвитком підприємства в умовах інноваційних перетворень;
- визначено порядок практичного використання методичного інструментарію концептуальної моделі стратегічного управління технологічним розвитком для ідентифікації ядра бізнесу та формування стратегії технологічного розвитку підприємств верстатобудівної галузі.

Об'єктом дослідження є процес управління технологічним розвитком підприємств верстатобудування.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і прикладних аспектів стратегічного управління технологічним розвитком підприємства в умовах інноваційних перетворень.

Методи дослідження. Теоретичним підґрунтям дисертаційної роботи є фундаментальні положення економічної теорії, стратегічного управління та економіки підприємства. Наукові результати дисертаційної роботи отримано за

допомогою загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, а саме: узагальнення – для з'ясування сутності понять технології та технологічного розвитку; абстрактно-логічного дослідження – для ретроспективи концепцій технологічного менеджменту та формалізації процедур стратегічного управління технологічним розвитком; систематизації – для визначення ключових напрямів розвитку технологій верстатобудування; статистичного аналізу, групування й узагальнення даних – для обробки первинних даних та оцінки динаміки, показників якості та результативності інноваційно-технологічного розвитку верстатобудівних підприємств; моделювання, формалізації, аналізу та синтезу – для побудови моделі стратегічного управління технологічним розвитком підприємства; методи експертних оцінок – для визначення вагомості факторів конкурентоспроможності верстатобудівних підприємств; конкурентного аналізу – для визначення структури конкуренції галузі верстатобудування; декомпозиції – для визначення технологічної структури підприємства. Для обробки первинних даних, табличного, схематичного й графічного представлення її результатів використане програмне забезпечення «Microsoft Office Excel» та «Microsoft Office Word».

Інформаційну базу дослідження склали основні положення наукових праць вітчизняних та зарубіжних науковців, матеріали періодичних видань, наукових конференцій, офіційні матеріали Державної служби статистики України, планова, звітна та організаційно-методична документація підприємств галузі верстатобудування, інші матеріали, що оприлюднені у друкованій формі або розміщені в мережі Інтернет.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в такому:

вперше:

- розроблено концептуальну модель та інструментарій методичного забезпечення стратегічного управління технологічним розвитком підприємства на основі застосування наукових положень управлінської концепції ядра бізнесу в якості методологічного підґрунтя, що дозволило обґрунтувати логіку поетапного формування стратегії технологічного розвитку підприємства на системних засадах, у відповідності до загальної стратегії, з урахуванням змін зовнішнього середовища, галузевих технологій, внутрішньої технологічної структури та адекватних способів захисту від технологічної конкуренції;

удосконалено:

- типологію підприємств для групування їх за ознакою «домінанта розвитку», відповідно до якої аргументовано доведено, що відміни у стратегічному управлінні розвитком підприємствами технологічного, кон'юнктурного та комерційного типу обумовлені мірою залежності показників результативності їх діяльності від ефективності використання технологічних стандартів або впровадження технологічних інновацій;

- класифікацію стратегій технологічного розгортання шляхом уточнення мети, змісту й обставин застосування заходів технологічного випередження, запирання й блокування, що доповнює сукупність теоретико-методичних засобів управління стратегічними змінами стратегією захисту від технологічної конкуренції;

- змістовне наповнення класичних процедур стратегічного аналізу шляхом включення до них аналізу зовнішнього й внутрішнього технологічного

середовища підприємства, що дозволяє вирішити управлінське завдання обґрунтування стратегії технологічного розвитку у відповідності до умов технологічної конкуренції в галузі та стану внутрішньої технологічної структури підприємства;

набули подальшого розвитку:

- наукові положення теорії стратегічного управління через поповнення її методичного арсеналу розробленим автором способом декомпозиції технологічної структури підприємства в контурах ядра, периферії й перспективи з адаптованим підходом до ідентифікації ядра бізнесу у п'яти метриках, що стало інструментом формалізації процедури визначення технологічної основи конкурентних переваг підприємства у теперішньому та майбутньому періодах;

- методичний підхід до визначення галузевої структури конкуренції за моделлю «П'ять сил конкуренції» шляхом включення до класичної схеми аналізу процедури визначення загрози появи технологій-замінників, що дозволило позиціонувати технологію як окремий фактор конкуренції в інноваційній економіці та сформуванню методичне підґрунтя для якісної оцінки міри її впливу на рівень конкурентоспроможності підприємства.

Практичне значення одержаних результатів. Основні положення й висновки дисертаційної роботи слугують науковим підґрунтям для подальших методологічних, методичних і прикладних рекомендацій щодо визначення ефективних способів і результативних процедур стратегічного управління технологічним розвитком підприємства. Практична значущість теоретичних, методичних і науково-прикладних розробок підтверджується результатами їх використання в діяльності підприємств: ПАТ «Беверс» (довідка № 150/99 від 27.03.2014 р.), ТзОВ «Свіча» (довідка № 11/02-14 від 11.02.2014 р.), ВАТ «Одеський завод радіально-свердлильних верстатів» (довідка № 160 від 12.06.2014 р.), а також у ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» при викладанні дисциплін «Планування діяльності підприємства», «Стратегія підприємства», «Мікроекономіка», «Економічне управління підприємством», які є складовими фахової підготовки бакалаврів та магістрів з економіки підприємства (довідка від 16.04.2014 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаною науковою працею. Подані до захисту наукові положення розроблено автором особисто і наведено у його наукових працях. Внесок автора в колективно опубліковані праці конкретизовано у списку публікацій.

Апробація результатів дисертації. Основні результати та висновки дисертаційної роботи обговорено на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Економіка підприємства: теорія та практика» (м. Київ, 2006р.), «Управління інноваційним розвитком підприємств України в умовах світових інтеграційних процесів» (м. Дніпропетровськ, 2007р.), «Теорія і практика стратегічного управління розвитком регіональних суспільних систем» (м. Івано-Франківськ, 2007р.), «Проблеми і перспективи розвитку підприємництва» (м. Харків, 2008 р.), «Стратегія підприємства: адаптація організацій до впливу світових суспільно – економічних процесів» (м. Київ, 2011 р.), «Економічні виклики сучасності: шляхи розв'язання та новітні перспективи» (м. Дніпропетровськ, 2011 р.), «Економічний і соціальний розвиток в ХХІ столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації» (м.

Тернопіль, 2011 р.), «Соціально-економічні трансформації в умовах глобалізації: світовий та вітчизняний виміри» (м. Херсон, 2013 р.), «Стратегія підприємства: зміна парадигми управління та інноваційні рішення для бізнесу» (м. Київ, 2013 р.).

Публікації. Основні положення та найважливіші результати дисертаційної роботи опубліковано у 17 наукових працях, загальним обсягом 6,3 д.а., серед них 3 статті - у наукових фахових виданнях, 1 – у науковому фаховому виданні України, що входить до міжнародних наукометричних баз, 1 – у зарубіжному виданні, 12 - в інших виданнях.

Обсяг і структура роботи. Дисертація складається з вступу, трьох розділів, висновків і списку використаних джерел. Основний зміст роботи викладено на 178 сторінках, у тексті дисертації розміщено 10 рисунків на 10 сторінках, 33 таблиці на 45 сторінках. Список використаних джерел містить 161 найменування.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, висвітлено наукову новизну та практичну значущість отриманих результатів, подано відомості про їх апробацію.

У **розділі 1 «Теоретичне підґрунтя дослідження управління технологічним розвитком підприємства»** упорядковано понятійний апарат досліджуваної предметної сфери на основі міждисциплінарного підходу, доведено обмеженість інструментарію технологічного менеджменту, запропоновано імплементацію управління технологічним розвитком у загальний контур стратегічного менеджменту на підприємстві.

Автором сформульовано сутність технології, яка визначається як системне поєднання знань ресурсів та засобів виробництва, що спрямоване на зміну стану, властивостей, форми, структури предмету праці, які втілюються у кінцевому продукті. За загальнонауковим підходом, розвиток визначається як процес зміни якісних характеристик об'єкта, що супроводжується урізноманітненням його елементного складу, структур та функцій. Аргументовано, що розвиток підприємства як економічної системи передбачає якісні зміни, які обумовлюють перехід підприємства до нового системного стану з відповідним підвищенням рівня ефективності. Індикаторами розвитку підприємства є відносні показники якісних змін: рентабельність, доходність, темпи зростання, продуктивність, конкурентоспроможність тощо.

В роботі доведено, що технологічний розвиток підприємства як аспект його системного розвитку втілює зміни окремих технологій або технологічних угруповань, які забезпечуватимуть покращення якісних показників діяльності підприємства.

Обґрунтовано вирішальну роль технології для конкурентоспроможності підприємства, тобто актуальною проблемою є визначення перспективних напрямів його технологічного розвитку. Важливим слід вважати врахування імовірності технологічного розриву підприємства із зовнішнім середовищем, що є особливо ризикованим для підприємств технологічного типу, характеристика яких визначена типологією (рис. 1). Визначено, що технологія є домінантою розвитку підприємств, сфера діяльності яких безпосередньо пов'язана з виробництвом наукомісткої продукції та засобів виробництва. Таким чином, показники загального розвитку

такого підприємства обумовлені результативністю та ефективністю впровадження технологічних інновацій.

типи підприємств за домінантою розвитку		
<p>Технологічний тип: показники розвитку обумовлені результативністю та ефективністю впровадження технологічних інновацій. Сфери діяльності: виробництво засобів виробництва, наукомісткої продукції</p>	<p>Кон'юнктурний тип: показники розвитку обумовлені ефективністю використання галузевих технологічних стандартів. Сфера діяльності: виробництво продукції кінцевого споживання</p>	<p>Комерційний тип: показники розвитку обумовлені ефективністю організаційно-економічної діяльності. Сфера діяльності: торгівля та посередництво</p>

Рис. 1. Типологія підприємств за ознакою «домінанта розвитку»

Примітка. Розроблено автором.

Технологія та технологічний розвиток на підприємстві є об'єктами управління. За результатом аналізу методологічних можливостей засобів технологічного менеджменту встановлено, що інструментарій управління технологічним розвитком дозволяє визначити лише внутрішні взаємозв'язки та абсолютні кількісні показники результативності технологічних змін. Вирішення завдання визначення перспективних напрямів технологічного розвитку підприємства у відповідності із характером технологічних змін зовнішнього середовища, наявних соціально-економічних інститутів та інноваційних механізмів, а також з урахуванням темпів поширення нових технологій в умовах інноваційної економіки, обумовлюють застосування управлінських засобів з більш широким діапазоном аналітичних, синтетичних та прогностичних можливостей, зокрема засобів стратегічного управління як наукової дисципліни.

Доведено, що стратегічне управління технологічним розвитком підприємства, передбачає реалізацію комплексу заходів в сфері обґрунтування й прийняття рішень з розробки й впровадження стратегії технологічного розвитку. Стратегію технологічного розвитку підприємства слід формувати як перспективу інновацій, що відповідають стратегічним цілям розвитку підприємства в аспекті формування технологічного базису стійких конкурентних переваг.

В умовах прискорення інноваційних технологічних змін, конкурентні переваги підприємства повинні базуватися не стільки на наявності переважного технологічного знаннєвого ресурсу, скільки на організаційному вмінні досягати порівняно вищого рівня сприйняття нових технологій, незалежно від їх різновиду, галузі застосування та джерела походження. Обґрунтовано невирішеним питанням щодо вибору орієнтуру в ідентифікації перспективних технологій, на розробку, придбання та засвоєння яких компанії слід витратити кошти. Автором сформульовано висновок, що з позицій стратегічного управління вибір відповідного орієнтуру в управлінні технологічним розвитком підприємства має здійснюватися у спосіб, який заснований на принципі взаємозв'язку стратегічних цілей компанії та змісту перспективи технологічних інновацій.

У розділі 2 «Діагностика стану та стратегічні напрями технологічного розвитку підприємств верстатобудування» проведено структурно-динамічний аналіз світового та європейського верстатобудування, проілюстровано рівень

технологічного розвитку верстатобудівних підприємств України, сформульовано стратегічні напрями технологічного розвитку підприємств верстатобудування.

В результаті проведеного аналізу виявлено загальноекономічний контекст сучасного розвитку світового й європейського верстатобудування формувався під впливом кризи 2008 р., що обумовило динаміку світового виробництва металообробного устаткування та кувально-пресового обладнання: з 2008 по 2009рр. його виробництво у вартісному вимірі характеризується зниженням темпів приросту на 32,3%. Позитивної динаміки світове верстатобудування набуває у 2010р. (+22,8%), після чого досягає більш ніж третинного компенсаційного зростання у 2011 (+37%) й, внаслідок насичення потреб ринку у металообробному устаткуванні та кувально-пресовому обладнанні, демонструє незначне уповільнення темпів зростання у 2012р. Загальноекономічна криза зумовила суттєві зміни географічної структури світової галузі верстатобудування: частка продукції європейського виробництва у 2012 р. склала менше третини світового обсягу виробництва верстатів (рис. 2). Разом з тим, частка виробників з країн Азії у 2012 р. перевищила половину світового виробництва верстатів, що порівняно з даними 2011 р. відповідає зростанню частки азійських виробників у світовому верстатобудуванні на 10%.

Стратегічним напрямом розвитку найвідоміших верстатобудівних компаній світу визначено позиціонування на ринках країн Азії, які переживають промисловий підйом та відповідне поживлення попиту на продукцію верстатобудування. З цієї точки зору, китайський ринок слід вважати найбільш перспективним для верстатовиробників з країн Європи, як з точки зору розширення експорту, так і розміщення у КНР власних виробничих потужностей. Технологічний контекст світового й європейського верстатобудування обумовлений взаємодією тенденцій, що притаманні інноваційній економіці в цілому, а технологічний розвиток верстатобудівних підприємств-лідерів здійснюється відповідно до актуальних споживчих очікувань точності, багатофункціональності та високої якості обробки від металообробного устаткування та верстатів.

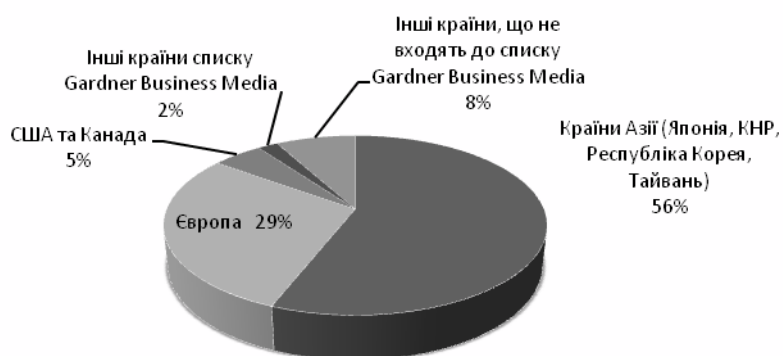


Рис.2. Географічна структура світового виробництва верстатів та устаткування у 2012р

Примітка. Складено автором за даними Gardner Business Media / [Електронний ресурс].-Режим доступу: [http:// www.cecimo.eu/site/publications/magazine0/](http://www.cecimo.eu/site/publications/magazine0/)

Доведено, що технології сучасного верстатобудування зрушуються від виробництва спеціалізованих до багатоцільових верстатів, які здатні виконувати максимальну кількість виробничих операцій, до створення гнучких, програмно-

керованих оброблювальних центрів з можливістю подальшої автоматизації виробництва.

Загальноекономічний контекст розвитку верстатобудівних підприємств України визначається як впливом світової кризи, так і критичним станом економіки держави взагалі. В українському верстатобудуванні також відстежується загальносвітова тенденція посткризового підйому виробництва верстатів у 2010 р. з подальшим його поступовим зниженням (рис. 3).



Рис. 3. Динаміка реалізованої продукції українського верстатобудування у 2001-2012 рр.

Примітка. Складено автором на основі даних Державного комітету статистики України

Окрім негативної динаміки обсягів реалізованої продукції, в період з 2001 по 2012 рр. розвиток українського верстатобудування характеризується зниженням частки верстатів та устаткування у загальному обсязі реалізації промислової продукції з 4,8% до 2,7%, що свідчить про послаблення взаємозв'язку між технологічним розвитком верстатобудування та рівнем конкурентоспроможності економіки держави в цілому.

В результаті проведеного аналізу визначено, що у 2012 р. на 12,5% зменшилася кількість верстатобудівних підприємств, які проваджували нові або вдосконалювали старі технології. Відповідно: на 11,2% скоротилася кількість нових технологій, що були впроваджені на верстатобудівних підприємствах України; кількість верстатобудівних підприємств, що створили високі технології, збільшилася на 50%, але в абсолютному значенні таких компаній всього 15. У 2012р. у сфері верстатобудування було використано 3087 раціоналізаторських пропозицій, які впроваджувалися на 25-ти підприємствах, що складають 1% учасників галузі. Абсолютне значення показника реалізованої інноваційної продукції у 2012 р. знизилося на 11%, при тому що її реалізовували 6,5% учасників галузі.

Визначені економічний та технологічний контексти розвитку галузі вітчизняного верстатобудування дозволяють ідентифікувати середовище функціонування українських виробників верстатів та устаткування як несприятливе.

Зіставлення характеру розвитку європейських та українських верстатобудівних підприємств свідчить, дозволило зробити висновок про те, що в сучасних умовах конкурентних переваг набуває те підприємство, яке вдається до

стратегії диверсифікації. Найбільш поширеним способом розвитку підприємств верстатобудування в Україні є концентрична диверсифікація, яка дозволяє верстатобудівній компанії позиціонуватися на нових сегментах через пропозицію не лише верстатів, але й цілого ряду суміжних технологічних послуг, в яких може бути зацікавлений замовник: металообробки, нарізки, шліфування, термічної обробки, заміни окремих елементів, ремонту та модернізації верстатів. Для компаній, що намагаються зберегти верстатобудівну спеціалізацію без відповідного підкріплення цього напрямку додатковими послугами або іншими видами продукції, отримання доходу та прибутку в сучасних умовах стає подією високого ступеню невизначеності.

У розділі 3 «Модель стратегічного управління технологічним розвитком підприємства та її адаптація до реалій функціонування верстатобудівних підприємств» обґрунтовано концепцію ядра бізнесу як методологічного базису стратегічного управління технологічним розвитком, розроблено модель стратегічного управління технологічним розвитком підприємства (рис. 4).



Рис. 4. Концептуальна модель стратегічного управління технологічним розвитком підприємства

Примітка. Розроблено автором

В роботі наведено трактування поняття «ядро бізнесу», яке визначається як певне просторове угруповання, що включає сфери діяльності, в яких підприємству вдається набути стійких конкурентних переваг. Передбачено, що стратегічні конкурентні переваги підприємства найчастіше формуються в сфері виробництва продукції (метрика F_1), ефективності використання нематеріальних активів (метрика F_2), доведення товару до споживачів (метрика F_3), використання нових каналів розподілу (метрика F_4) та управління фінансовим капіталом підприємства (метрика F_5). Основу конкурентних переваг у визначених сферах діяльності складають

сімейства технологій різних видів: виробничих, управлінських, інформаційних маркетингових.

В роботі сформовано методичний підхід для ідентифікації ядра бізнесу та оцінки його зрілості для будь-якого підприємства. Для цього розроблено дворівневу ієрархічну модель структури ядра бізнесу, де перший рівень відповідає названим метрикам, а другий - технологіям, що перебувають в основі тих чи інших конкурентних переваг ($F_{1(1)}, F_{1(2)}, \dots, F_{5(2)}$). Для оцінки значущості кожної технології для зрілості ядра бізнесу використано метод Фішберна, при цьому передбачено, що визначені сфери конкурентних переваг (метрики ядра бізнесу) мають однакове значення ваги w : $w_1 = w_2 = w_3 = w_4 = w_5 = 1/5 = 0.2$ або 20 %. Звідси отримуємо дворівневу ієрархічну систему для зведеної оцінки зрілості ядра бізнесу підприємств будь-яких видів діяльності.

$$F = w_1 F_1 + w_2 F_2 + w_3 F_3 + w_4 F_4 + w_5 F_5 = 0.2 F_1 + 0.2 F_2 + 0.2 F_3 + 0.2 F_4 + 0.2 F_5, \quad (1)$$

за умови

$$\begin{aligned} F_1 &= 0.4 F_{1(1)} + 0.4 F_{1(2)} + 0.2 F_{1(3)} \\ F_2 &= 0.5 F_{2(1)} + 0.25 F_{2(2)} + 0.25 F_{2(3)} \\ F_3 &= 0.166 F_{3(1)} + 0.334 F_{3(2)} + 0.5 F_{3(3)} \\ F_4 &= 0.4 F_{4(1)} + 0.3 F_{4(2)} + 0.1 F_{4(3)} + 0.2 F_{4(3)} \\ F_5 &= 0.666 F_{5(1)} + 0.334 F_{5(2)} \end{aligned} \quad (2)$$

Сформований методичний підхід використано для оцінки зрілості ядра бізнесу з визначенням значущості технологій різних видів 11-ти верстатобудівних підприємств України, у т.ч.: Бердичевський завод ПАТ «Беверс», ПАТ Одеський завод радіально – свердлильних верстатів, Індустріальна група «УПЕК» (ПАТ Харківський верстатобудівний завод «Харверст»), Львівський завод фрезерних верстатів, ПАТ «Новокраматорський машинобудівний завод», ТОВ «Свіча» (Івано-Франківськ) та ін.

Управлінська активність, що спрямована на забезпечення стійкого розвитку за рахунок створення сильного ядра, може бути описана у трьох стратегіях: зміцнення або розширення у суміжні сфери за умов сприятливого середовища та модифікації, що найчастіше застосовується за несприятливих умов. Згідно моделі, стратегічний аналіз внутрішнього технологічного середовища включає процедуру декомпозиції технологічної структури підприємства у трьох взаємопов'язаних контурах, вирізнення яких відбувається за часовим критерієм відношення технологій до конкурентних переваг: контурі бізнес-ядра, контурі периферії та контурі перспективи. Результатом декомпозиції є визначення теперішньої та майбутньої технологічної основи конкурентних переваг підприємства.

Стратегічний аналіз зовнішнього технологічного середовища здійснено на основі методології класичної моделі «П'ять сил конкуренції», однак передбачено врахування загрози появи технологій-замінників, що значною мірою визначає інтенсивність конкуренції в галузях підприємств технологічного типу в умовах інноваційної економіки.

Стратегія технологічного розвитку підприємства формується у взаємозв'язку із стратегією розвитку ядра бізнесу, технологічного контексту галузі та стратегічно значущого набору технологій всіх функціональних напрямів діяльності: виробничої, інформаційної, маркетингової, управлінської тощо (табл. 1).

Таблиця 1

Стратегічна відповідність розвитку ядра бізнесу та технологій підприємства

Стратегії ядра бізнесу	Стратегії технологічного розвитку підприємства			
	Технологічне лідирування	Технологічне копіювання	Технологічний прорив	Технологічне нішування
<i>За умов сприятливого стабільного зовнішнього середовища</i>				
Зміцнення ядра бізнесу	Пошук радикальних нововведень в широкому спектрі технологій, що складають основу конкурентних переваг за метриками ядра бізнесу	Впровадження технології, що використовується лідером, з попередньою адаптацією у відповідності до виробничого потенціалу підприємства	Розробка технології, нової для ринку, швидке виведення її на ринок та отримання надприбутків	Поглиблення спеціалізації компанії за рахунок фокусування на вузькій специфіці потреб певного сегменту, диференціація продукції в межах ядра бізнесу
<i>За умов сприятливого динамічного зовнішнього середовища</i>				
Розширення ядра у суміжні сфери	Проведення НДДКР та розробка нових або адаптація ядрових технологій до суміжної діяльності	Адаптація технологій компанії технологічного лідера до суміжних сфер діяльності з метою розширення ядра бізнесу	Розширення ядра бізнесу за рахунок винайдення нової для технології	Використання технологій і компетенцій підприємства для позиціонування на нових сегментах ринку з незадоволеним попитом, розширення ядра бізнесу
<i>За умов несприятливого зовнішнього середовища</i>				
Модифікація ядра бізнесу	-	-	-	Використання технологій підприємства для позиціонування на нетипових для компанії мікросегментах, переорієнтація ядра

Примітка. Розроблено автором.

За умов сприятливого середовища підприємство частіше використовує стратегію технологічного лідирування, копіювання або прориву; для підприємств, що функціонують в умовах несприятливого середовища, характерною є стратегія технологічної ніши.

Реалізація цілей стратегії технологічного розвитку здійснюється через відповідну стратегію технологічного розгортання, що замикає ланцюг стратегічного управління технологічним розвитком та забезпечує зворотній зв'язок між технологічними цілями підприємства та ринком. Стратегії випередження, блокування та запирання передбачають комплекс дій зі збереження технологічної позиції та захисту компанії від ризиків технологічної конкуренції й забезпечення довготривалих доходів від технологічних оновлень.

Практичне застосування методичних елементів розробленої моделі для систематизації досвіду технологічного розвитку верстатобудівних підприємств, що функціонують в умовах сприятливого та несприятливого середовища, дозволило визначити специфіку застосування стратегій технологічного розвитку та

конкретизувати їх змістовне наповнення у взаємозв'язку із загальними стратегіями розвитку ядра бізнесу (табл. 2).

Таблиця 2

Стратегії технологічного розвитку верстатобудівних підприємств, що функціонують в умовах сприятливого та несприятливого середовища

Компанія	Ядро бізнесу (за метрикою «продукт»)	Стратегія розвитку ядра бізнесу	Стратегія технологічного розвитку	Стратегія технологічного розгортання
<i>В умовах сприятливого зовнішнього середовища</i>				
NTN-SNR (Німеччина)	Інструменти, що обертаються, для оснащення конвеєрів у сфері верстатобудування; оптимізація технічних рішень у підборі інструментів з урахуванням специфіки вимог замовника щодо вибору типів кріплення інструментів	Розширення у суміжні сфері: прецизійні радіально-упорні підшипники, що застосовуються для рухливого кріплення інструментів	Технологічне лідирування – лідерські позиції в сфері виробництва інструментів, що обертаються, для високо прецизійних верстатів. Здійснення власних НДДКР, розвиток технологій усіх трьох контурів з відповідним спрямуванням ресурсів	Стратегія випередження – утворення галузевих стандартів у технологіях виробництва інструментів, що обертаються
<i>В умовах несприятливого зовнішнього середовища</i>				
Львівський заводу фрезерних верстатів (Україна)	Металообробні верстати фрезерної групи	Модифікація - гідророзподільвачі для автомобільних кранів (60% у продуктовому портфелі); легкі гравірувальні-копірувальні фрезерні верстати деревообробні верстати, сільськогосподарська техніка, вузли та запасні частини для агропромислового комплексу	Технологічне нішування - використання технологій верстатобудування у виготовленні продукції для вільних ринкових ніш в галузях автомобілебудування, деревообробки та сільгосптехніки з метою переорієнтації ядра	Компанією не передбачено
ПАТ «Беверс» (Україна)	Токарно-гвинторізні та токарно-револьверні верстати, верстати з чер'ячними фрезами	Розширення у суміжні сфері: надання технологічних послуг листового прокату, жестино-зварного виробництва, металообробки, електромонтажні роботи по сборці, гальванічна обробка, ремонт та модернізація верстатів БС	Технологічне копіювання – використання галузевих технологій для виробництва стандартизованої продукції	Компанією не передбачено

Примітка. Розроблено автором.

З метою дотримання вимог коректності зіставлення, ядро бізнесу верстатовиробників, що функціонують в різних зовнішніх умовах, визначено за єдиною метрикою «продукт». Результати зіставлення стратегій технологічного розвитку верстатовиробників, що функціонують у сприятливих та несприятливих умовах, підкреслюють значущість характеру зовнішнього середовища для формування технологічної перспективи підприємства: зміна умов конкуренції та меж галузевого ринку змушує підприємство вдаватися до переорієнтації ядра бізнесу з метою утримання позицій доходності. На відміну від нішування,

технологічний розвиток у спосіб лідерства, наслідування лідеру або прориву передбачає наявність більш-менш прозорих умов технологічної конкуренції та можливості передбачення галузевих технологічних змін.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення і запропоновано нове вирішення актуального наукового завдання щодо забезпечення стратегічного управління технологічним розвитком підприємства. Основні результати роботи дозволили зробити такі висновки:

1. Узагальнення теоретичних підходів щодо тлумачення поняття технологічного розвитку підприємства дозволило виявити відсутність єдиного погляду науковців на його зміст як об'єкт управління та визначити відміни у трактуванні цього поняття з наукових позицій технологічного та стратегічного менеджменту. Доведено, що за традиційного ототожнення технологічного розвитку із частковим або повним оновленням техніко-технологічної бази підприємства, яке обумовлене змінами окремих технологічних процесів чи технології в цілому, об'єктом управління визнаються лише внутрішньоорганізаційні аспекти технологічних змін, що розглядаються окремо від зовнішнього технологічного контексту та умов галузевої конкуренції. Управлінська проблема визначення цільового орієнтиру у виборі адекватного спрямування технологічного розвитку підприємства з урахуванням внутрішніх закономірностей його загального розвитку та викликів гіпердинамічного зовнішнього технологічного середовища за такого підходу лишається невирішеною.

2. В результаті зіставлення положень технологічного й стратегічного менеджменту за критерієм методологічної можливості вирішення зазначеної проблеми доведено, що теоретико-методологічний інструментарій технологічного менеджменту є недостатнім. В умовах сучасної інноваційної економіки технологію важливо сприймати як основу конкурентоспроможності підприємства, що обумовлює необхідність включення управління технологічним розвитком до загального контуру стратегічного управління підприємством. На засадах класичних положень стратегічного управління визначено зміст технологічного розвитку підприємства як аспекту його системного розвитку, що втілює такі зміни окремих технологій або технологічних угруповань, які набувають впливу на покращення якісних показників діяльності підприємства.

3. За результатами аналізу факторів і напрямів технологічного розвитку підприємств технологічного типу в умовах інноваційної економіки, до яких належать виробники верстатів та устаткування, доведено залежність формування технологічної перспективи підприємства від характеру макроекономічного й технологічного контексту відповідної галузі. Зокрема, за характером технологічного й економічного галузевих контекстів, підприємства європейського верстатобудування можна вважати такими, що функціонують в умовах сприятливого зовнішнього середовища.

4. Технологічний контекст галузі світового й європейського верстатобудування обумовлює розвиток технологій провідних виробників верстатів в напрямку багатofункціональності устаткування, точності й швидкості операцій металообробки, що втілено у відповідних продуктивних угрупованнях галузі.

Змінами макроекономічного контексту, характером галузевої конкуренції на світовому та регіональних ринках обумовлений зміст стратегічних заходів провідних верстатобудівних компаній, зокрема в напрямку диверсифікації, кооперації, вертикальної інтеграції, модернізації та пришвидшення технологічних інновацій.

5. Технологічний й макроекономічний контексти розвитку галузі верстатобудування в Україні дозволяють визначити зовнішнє середовище вітчизняних верстатовиробників як несприятливе. Це підтверджують статистичні показники динаміки, якості й результативності інноваційно-технологічного розвитку вітчизняних виробників верстатів, які свідчать про їх низьку інноваційну активність. Окрім концентричної диверсифікації, що дозволяє вітчизняній верстатобудівній компанії позиціонуватися на близьких до основного ринкових сегментах через пропозицію не лише верстатів, але й цілого ряду суміжних технологічних послуг, ремонту та модернізації верстатів, у несприятливих умовах деякі компанії вдаються до тимчасового призупинення виробництва верстатів як основного виду продукції та зосереджують увагу на технологічно споріднених напрямках діяльності.

6. З метою формування цілісного наукового уявлення про логіку, перелік, послідовність та зміст процедур стратегічного управління технологічним розвитком розроблено модель, згідно до якої стратегія технологічного розвитку підприємства визначається у відповідності до однієї з трьох стратегій розвитку ядра бізнесу: зміцнення, розширення у суміжні сфери та модифікації. Під ядром бізнесу розуміється певне просторове угруповання, що включає аспекти діяльності, в яких підприємству вдається набути стійких конкурентних переваг, які, своєю чергою, складають платформу прибуткового зростання підприємства. Модель включає методичний підхід до ідентифікації ядра бізнесу та оцінки його зрілості для будь-якого підприємства в обраних метриках продукт-нематеріальні активи-споживачі-канали розподілу-капітал.

7. Процедури стратегічного аналізу, що передбачені розробленою моделлю стратегічного управління технологічним розвитком, набувають власного змістовного наповнення та передбачають застосування відповідного методичного інструментарію. Зокрема, метою аналізу зовнішнього технологічного середовища підприємства є визначення структури конкуренції в галузі та з'ясування напрямів розвитку галузевих технологій. Інструментом досягнення цієї мети є визначення вагомості технологічного фактору конкуренції шляхом урахування класичним аналізом структури конкуренції за моделлю «П'ять сил конкуренції» загрози появи технологій-замінників. Вплив на інтенсивність та характер суперництва в галузі загрози появи технологій-замінників підтверджено результатами аналізу структури конкуренції європейського верстатобудування.

8. Аналіз внутрішнього технологічного середовища підприємства здійснюється з метою ідентифікації технологічної основи конкурентних переваг у нинішньому і майбутньому періодах. Інструментом аналізу є декомпозиція технологічної структури підприємства у контурах ядра бізнесу, периферії та перспективи, в результаті якої можливе визначення виробничих, маркетингових, управлінських, інформаційних та інших різновидів технологій, що складають

технологічну основу ядра бізнесу, суміжної діяльності підприємства та його технологічну перспективу, реалізація якої є здійснимою за певних умов зовнішнього середовища. Застосування методу декомпозиції технологічної структури дозволяє визначити технології, що складають контур ядра бізнесу європейської верстатобудівної компанії NTN-SNR, контур периферії (суміжного бізнесу) та контур перспективи та встановити, що основою теперішніх конкурентних переваг компанії є технології виробництва інструментів, що обертаються. У перспективі компанія розраховуватиме на отримання конкурентних переваг на основі технологій енергозбережувальних та шумознижувальних технологій виробництва інструментів.

9. Стратегія технологічного розвитку підприємства формується у стратегічній відповідності до обраної стратегії розвитку ядра бізнесу, умов зовнішнього середовища функціонування підприємства та технологічного контексту галузі. Технологічний розвиток у спосіб лідерства, копіювання або технологічного прориву передбачає наявність більш-менш прозорих умов конкуренції та можливості передбачення галузевих технологічних змін. У несприятливому зовнішньому середовищі актуальною є стратегія технологічного нішування, яка дозволяє підприємству зберегти певний рівень доходності за рахунок переорієнтації бізнес-ядра. Це підтверджено технологічними стратегіями компанії NTN-SNR, що функціонує у сприятливих зовнішніх умовах, а також Львівського фрезерного заводу, ПАТ «Беверс», ТЗОВ «Свіча», Одеського заводу радіально-свердлильних верстатів, що функціонують у несприятливих умовах зовнішнього середовища.

10. Реалізація стратегії технологічного розвитку здійснюється через відповідний спосіб технологічного розгортання, призначенням якого є уникнення ризиків передчасного копіювання нових технологій конкурентами та забезпечення компанії фінансового успіху від виведення технології на ринок. Стратегія технологічного розгортання обумовлює зворотний зв'язок між ринком та компанією-інноватором й може обумовлювати корегування цілей технологічного розвитку підприємства. Встановлено, що вітчизняні підприємства верстатобудування, які наслідують стратегію модифікації ядра бізнесу, не вдаються до закріплення технологічних цілей за допомогою відповідної стратегії технологічного розгортання.

Результати проведеного дослідження свідчать, що комплекс питань стратегічного управління технологічним розвитком підприємства є широким полем для наукового пошуку, а запропоновані в дисертації положення та рекомендації можуть вважатися основою для подальших розробок у цьому напрямку.

ПЕРЕЛІК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У наукових фахових виданнях:

1. Іванова А.С. Послідовність формування стратегії технологічного розвитку підприємства / А.С. Іванова// Інвестиції: практика та досвід. Науково – практичний журнал. – К.: ТОВ «ДКС центр», 2013. – №8. – С.81- 83 (0,5 д.а.)
2. Іванова А.С. Декомпозиція технологічної структури підприємства як основи конкурентних переваг / А.С. Іванова// Агросвіт. Науково – практичний журнал. – К.: ТОВ «ДКС – центр», 2013.- №11. – С.38 – 41 (0,5 д.а.)
3. Іванова А.С. Цілі та принципи управління технологічним розвитком підприємства в умовах нової економіки: стратегічний аспект / А.С. Іванова//

Економічний аналіз: зб. наук. праць. – Тернопіль: Видавничо–поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка, 2013. – Вип.12.- Частина 3 – С.156 – 159 (0,5 д.а.)

У науковому фаховому виданні України, що входить до міжнародних наукометричних баз:

4. Іванова А.С. Технологічний фактор конкуренції в галузі європейського верстатобудування / А.С. Іванова// «Бізнес-Інформ» (Ulrichswed Global Serials Directory (США), Research Papers in Economics (США), Російський індекс наукового цитування (Росія), Index Copernicus (Польща), Directory of Open Access Journals, CiteFactor (США), getCITED (США), Research Bible (Японія), Соціонет (Росія), Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського (Україна)) – , 2014. – № 4 (435). - С.169 – 173 (0,5 д.а.)

У зарубіжному виданні:

5. Іванова А.С. Управление технологическим развитием предприятия на основе концепции ядра бизнеса / А.С. Иванова// Экономический анализ: теория и практика. Научно–практический и аналитический журнал. – М.: ООО «Издательский дом ФИНАНСЫ и КРЕДИТ», 2014. - № 6. - С.45 – 52 (0,5 д.а.)

В інших наукових виданнях:

6. Сердюк А.С. (Іванова А.С.). Розвиток стратегічного планування як доміантної функції управління підприємством / А.С. Сердюк (А.С. Іванова) // Економіка підприємства: теорія та практика: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. [До 100-річчя Київського національного економічного університету]. - К.: КНЕУ, 2006. - С. 85 – 86 (0,2 д.а.)

7. Сердюк А.С. (Іванова А.С.). Інноваційний аспект стратегічного управління технологічним розвитком верстатобудівних підприємств України / А.С. Сердюк (А.С. Іванова) // Управління інноваційним розвитком підприємств України в умовах світових інтеграційних процесів: Матеріали Всеукраїнської науково–практичної конференції молодих вчених. - Том 2. – Дніпропетровськ: ПДБА, 2007р.– С. 86 -87 (0,2 д.а.)

8. Сердюк А.С. (Іванова А.С.). Шляхи удосконалення системи стратегічного управління технологічним розвитком підприємства / Алла Сергіївна Сердюк (А.С.Іванова) // Теорія і практика стратегічного управління розвитком регіональних суспільних систем: Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково–практичної конференції. - Івано-Франківськ: – С.122-123 (0,2 д.а.)

9. Сердюк А.С (Іванова А.С.). Стратегічні пріоритети управління технологічним розвитком підприємства / А.С. Сердюк (А.С. Іванова) // Проблеми і перспективи розвитку підприємництва: Збірник матеріалів науково–практичної конференції. - Харків: Видавництво ХНАДУ, 2008. – С. 119-120 (0,25 д.а.)

10. Іванова А.С. Технологічний потенціал верстатобудівного підприємства та управління його використанням / А.С. Іванова // Стратегія підприємства: адаптація організацій до впливу світових суспільно–економічних процесів: зб. матеріалів Міжнародної наук.–практ. конф. – К.: КНЕУ, 2011. – С.104 – 106 (0,2 д.а.)

11. Іванова А.С. Загально методичні підходи до формування технологічної стратегії підприємства / А.С. Іванова // Економічні виклики сучасності: шляхи розв'язання та новітні перспективи: Матеріали всеукраїнської теоретико–практичної

конференції. – Дніпропетровськ: «Наукова економічна організація «Перспектива», 2011. – С.86 – 88 (0,2 д.а.)

12. Іванова А.С. Економічна сутність технологічного менеджменту як інструменту стратегічного управління технологічним розвитком підприємства / А.С.Іванова // Економічний і соціальний розвиток в ХХІ столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації: Збірник тез доповідей Восьмої Міжнародної наук.-практ. конф. молодих вчених. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр «Економічна думка ТНЕУ», 2011. – С.198 – 200 (0,2 д.а.)

13. Іванова А.С. Управління технологічним розвитком підприємства в контексті стратегічних змін / А.С. Іванова // Соціально-економічні трансформації в умовах глобалізації: світовий та вітчизняний виміри: матеріали міжнародної науково – практичної конференції. – Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2013. – С.47 – 48 (0,2 д.а.)

14. Іванова А.С. Ідентифікація технологічної основи конкурентних переваг підприємства в умовах інноваційної економіки / А.С. Іванова // Стратегія підприємства: зміна парадигми управління та інноваційні рішення для бізнесу: зб. матеріалів Міжнар. наук.–практ. конф. – К.: КНЕУ, 2013. – С.276 – 279 (0,2 д.а.)

15. Основи бюджетування: навч.–метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / [Л.П. Батенко, Т.О. Зінкевич, О.О. Кизенко та ін.]. – К.: КНЕУ, 2010. – 202 с. (15,9 д.а., особисто автору належить 0,5 д.а.; Тема 8. Організація бюджетного процесу на підприємствах, с.114 – 124).

16. Економічне управління підприємством: навч. посіб. / [Н.М Євдокимова, Л.П.Батенко, В.А.Верба та ін.]. – К.: КНЕУ, 2011.- 327с. (30,2 д.а., особисто автору належить 0,5 д.а.; Тема 6. Організація бюджетного управління підприємством, с.103 -111).

17. Планування і контроль на підприємстві: навч.посіб. [Електронний ресурс][О.Ф. Михайленко, Н.М. Євдокимова, Ю.М. Лозовик та ін.]. – К.: КНЕУ, 2014. – 459с. (40,5 д.а., особисто автору належить 1 д.а.; Тема 8. Персонал підприємства та оплата праці, с.265 – 287)-Режим доступу:http://10.1.1.100/cgi-bin/ecgi/cgiirbis_32.exe

АНОТАЦІЯ

Іванова А.С. Стратегічне управління технологічним розвитком підприємства (за матеріалами підприємств верстатобудування) — Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 — Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). — ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», Київ, 2014.

Дисертація присвячена розробці теоретико-методичних і прикладних аспектів стратегічного управління технологічним розвитком підприємства на методологічних засадах концепції ядра бізнесу. Для досягнення поставленої мети здійснено аналіз понятійного апарату досліджуваної предметної галузі, зіставлення концептуальних підходів до визначення змісту ключових понять, обґрунтовано доцільність трактування поняття технологічного розвитку підприємства з системних позицій, у взаємозв'язку із економічним й технологічним контекстом розвитку галузі.

За результатами аналізу функціонування верстатобудівних підприємств країн Європи та України визначено зміст та характер технологічного розвитку підприємств, що функціонують в умовах сприятливого й несприятливого середовища, з'ясовано зміст відповідних стратегій технологічного розвитку. Розроблено модель стратегічного управління технологічним розвитком підприємства, в межах якої сформовано методичний підхід до ідентифікації технологічної структури підприємства, визначення факторів конкуренції в галузі, вибору технологічної стратегії та формування стратегії технологічного розгортання. На підставі практичного застосування розробленого комплексу методичних засобів доведено, що технологічна перспектива підприємства формується з урахуванням зовнішнього технологічного контексту та адекватних способів захисту від технологічної конкуренції.

Ключові слова: технологія, розвиток, технологічний розвиток підприємства, стратегічне управління технологічним розвитком, стратегія технологічного розвитку, ядро бізнесу, стратегія технологічного розгортання, технологічна конкуренція.

АННОТАЦІЯ

Иванова А.С. Стратегическое управление технологическим развитием предприятия (на материалах предприятий станкостроения). – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 - Экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). - ГВУЗ «Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана», Киев, 2014.

Диссертация посвящена разработке теоретико-методических и прикладных аспектов стратегического управления технологическим развитием предприятия на методологических основах концепции ядра бизнеса.

Для достижения поставленной цели исследованы методологические отличия в трактовках понятия технологического развития предприятия управленческими научными дисциплинами, в результате чего выявлена теоретическая недостаточность традиционного определения этого понятия с позиций технологического менеджмента. В частности, отождествление технологического развития с обновлением технико-технологической базы предприятия, обусловленным изменениями отдельных технологических процессов или технологий в целом, акцентирует внимание только на внутриорганизационных аспектах этого сложного процесса, рассматривая его в отрыве от внешнего отраслевого технологического и конкурентного контекста. При таком подходе нерешенной остается проблема учета вызовов гипердинамичной внешней среды в определении актуальных направлений технологического развития предприятия как экономической системы.

В результате обобщения классических положений стратегического менеджмента, в диссертации дано определение понятия технологического развития предприятия как отдельного аспекта общего процесса его развития, воплощающего характерные изменения отдельных технологий или технологических комплексов, обуславливающие улучшение качественных показателей деятельности компании, в частности, доходности, прибыльности и рентабельности. Исходя из общей логики

стратегического управления предприятием и данного определения, под стратегией технологического развития предложено понимать перспективу технологических инноваций, отвечающих стратегическим целям компании в сфере формирования технологического базиса устойчивых конкурентных преимуществ.

Использование доминанты развития как классификационного признака позволило выделить типы предприятий, показатели результативности развития которых в различной мере обусловлены эффективностью внедрения технологических инноваций. Наибольшую зависимость этого рода демонстрируют предприятия технологического типа, бизнес-профиль которых связан с производством наукоемкой, высокотехнологичной продукции, в частности, средств производства. Результатами анализа факторов и направлений технологического развития предприятий одной из технологичных отраслей – станкостроения стран Европы и Украины - подтверждена зависимость формирования технологической перспективы компании от характера макроэкономического и технологического отраслевых контекстов. Исходя из контекстных характеристик европейского станкостроения, внешнюю среду предприятий этой отрасли можно считать благоприятной.

На основании анализа статистических показателей динамики, качества и результативности инновационно-технологического развития украинских предприятий станкостроения сделан вывод об их низкой инновационной активности. Технологический и макроэкономический отраслевые контексты оказывают скорее сдерживающее влияние на технологическое развитие предприятий: в условиях низкого спроса на станки отечественного производства производители используют стратегию концентрической диверсификации, позволяющую позиционироваться на родственных основному потребительских сегментах за счет оказания технологических услуг, ремонта и модернизации станков БУ. Установлено, что в сложившихся неблагоприятных условиях внешней среды некоторые станкостроительные предприятия вообще приостанавливают производство станков и переориентируются на технологически близкие направления деятельности.

Учитывая результаты теоретических и эмпирических обобщений, разработана модель стратегического управления технологическим развитием предприятий, ориентированная на обоснование стратегии технологического развития с учетом условий как благоприятной, так и неблагоприятной внешней среды. Модель базируется на методологии концепции ядра бизнеса, подразумевая, что стратегия технологического развития формируется в соответствии со стратегией укрепления, расширения или модификации ядра бизнеса компании. Моделью предусмотрены процедуры стратегического управления технологическим развитием, формализованные в виде последовательных этапов: идентификации ядра бизнеса, формулировки стратегии развития ядра бизнеса, определения цели технологического развития, стратегического анализа внешней и внутренней технологической среды, выбора стратегии технологического развития, формирования стратегии технологического развертывания.

В качестве методического обеспечения стратегического развития разработан метод декомпозиции технологической структуры предприятия, позволяющий

идентифицировать технологическую основу его настоящих и будущих конкурентных преимуществ. При этом учитываются все виды технологий, в том числе производственные, маркетинговые, управленческие, информационные и пр. Для анализа внешней технологической среды в работе использована модифицированная методика анализа структуры отраслевой конкуренции М.Портера, дополненная процедурой определения угрозы появления технологий-заменителей, которая для отрасли предприятий технологического типа более весома, нежели угроза появления товаров-заменителей. Предложенный подход позволяет также дать взвешенную оценку технологического фактора в структуре конкурентоспособности предприятия.

На основании практического применения разработанного комплекса методических средств подтверждено положение о том, что перспектива технологических инноваций предприятия формируется в соответствие с отраслевым технологическим контекстом и адекватными способами защиты от технологической конкуренции.

Ключевые слова: технология, развитие, технологическое развитие предприятия, стратегическое управление технологическим развитием, стратегия технологического развития, ядро бизнеса, стратегия технологического развертывания, технологическая конкуренция.

ABSTRACT

Ivanova A.S. Strategic management of the enterprise technological development (based on the materials of the enterprises machine tools). - Manuscript.

The Dissertation research is to obtain the Candidate degree in Economics on the Specialty 08.00.04 – Economy and Management of the Enterprises (by the type of economic activities). – SHEE “Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman”, Kyiv, 2014.

The thesis is devoted to the development of theoretical, methodological and applied aspects of the enterprise technological development strategic management on methodological basis of the business core conception. To achieve this goal the analysis of the notional apparatus of the research subject area and matching of conceptual approaches in determining the content of key notions are performed, the expediency of a notion interpretation of the enterprise technological development in terms of system positions in conjunction with economic and technological context of the area development are justified.

As a result of analysis of the machine-tool enterprises functioning in Europe and Ukraine the content and nature of technological development of enterprises operating under favorable and unfavorable environments, the content of relevant policies of technological development are found. The model of the enterprise technology development strategic management, whereby is formed a methodical approach to the company technological structure identification, determining of competition factor in the area of industry, choice of IT policy and strategy formation of process deployment is designed.

Key words: technology, development, enterprise technology development, technological development strategic management, technological development strategy, business core, technology deployment strategy, technological competition.